РУБАН
Ліна Олегівна
lina.ruban@ukr.net
к.е.н., доцент, Харківський інститут фінансів Київського торговельно-економічного університету

УДК 658. 15

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ПОКАЗНИКІВ ЛІКВІДНОСТІ

THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF LIQUIDITY INDICATORS' ANALYSIS

ХВОСТОВА
Тетяна Вікторівна
khvostovatanya@ukr.net
студент, Харківський інститут фінансів Київського національного торговельно-економічного університету

У статті обґрунтовано необхідність уточнення алгоритмів розрахунку показників ліквідності за даними діючої фінансової звітності. Досліджено відмінності у назвах одних і тих самих показників ліквідності. Зазначено, що майже всі науковці однаково характеризують економічний зміст показників ліквідності, однак надають різні методики їх розрахунку, що ускладнює співставлення даних показників. З метою вирішення даної проблеми авторами було розроблено алгоритм розрахунку основних показників ліквідності, який відображає їх економічний зміст та може бути використаний як внутрішніми, так і зовнішніми користувачами фінансової звітності.

* * *

В статье обоснована необходимость уточнения алгоритмов расчета показателей ликвидности по данным действующей финансовой отчетности. Исследованы различия в названиях одних и тех же показателей ликвидности. Отмечено, что почти все ученые одинаково характеризует экономическое содержание показателей ликвидности, однако предоставляют различные методики их расчета, что затрудняет сопоставление данных показателей. С целью решения данной проблемы авторами был разработан алгоритм расчета основных показателей ликвидности, который отражает их экономическое содержание и может быть использован как внутренними, так и внешними пользователями финансовой отчетности.

* * *

Introduction. *The functioning of enterprises in market conditions requires constant control over the financial state, which enables to maintain a predetermined level of economic security. In order to make effective management decisions, it is necessary to possess information about the indicators of the financial condition of the enterprise, factors of its possible deterioration. Getting the necessary information requires an analysis of the state of the enterprise according to certain methods.*

Purpose. *The purpose of the work is to study different approaches to the definition of liquidity indicators and to clarify the algorithms for calculating liquidity indicators by the existing forms of financial reporting.*

Results. *In the analysis of literary sources, it is revealed that the most commonly used ratios of liquidity are: current ratio, quick (acid-test) ratio, absolute ratio. The most used absolute indicator is its net working capital. However, scientists call these indicators in different ways, which somewhat complicates the work of analyst-practice. Some authors rightly point out that we must pay attention not to the name of the indicator, but to its qualitative composition. Almost all scientists equally characterize the economic content of the indicators of liquidity, but provide different methods of calculating them. The algorithms proposed for the calculation of liquidity indicators in this article reflect the economic content of these indicators and can be calculated from the data of the current form of balance without the use of additional information that is useful for external users of financial information.*

Conclusion. *Liquidity analysis is a compulsory part of the economic analysis of an enterprise in a market economy. However, despite the fact that several years have passed since the changes in the financial statements, the only methodological approach to calculating the indicators for assessing the financial situation by the existing reporting forms has not yet been developed. In further research it is worth paying attention to the definition of normative ranges of these indicators, taking into account the conditions of functioning of domestic enterprises.*

Ключові слова: *ліквідність, власний оборотний капітал, коефіцієнт загальної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності, економічний аналіз*

Ключевые слова: *ликвидность, собственный оборотный капитал, коэффициент текущей ликвидности, коэффициент быстрой ликвидности, коэффициент абсолютной ликвидности, экономический анализ*

Keywords: *liquidity, net working capital, current ratio, quick (acid-test) ratio, absolute ratio, economic analysis*

ВСТУП

Функціонування підприємств у ринкових умовах вимагає постійного контролю за фінансовим станом, що дає можливість підтримувати заданий рівень економічної безпеки. Для прийняття ефективних управлінських рішень необхідним є володіння інформацією про показники фінансового стану підприємства, фактори його можливого погіршення. Отримання необхідної інформації потребує проведення аналізу стану підприємства за певними методиками. Питанням аналізу ліквідності присвячені роботи таких фахівців, як Ф.Ф. Бутинець, І.П. Косарєва [1], Р.О. Костирко, Л.А. Лахтіонова, М.Р. Лучко [2], Є.В. Мних, Т.М. Ступницька [6], О.П. Фещенко [7] та інші. Однак, алгоритми розрахунку показників ліквідності потребують уточнення.

МЕТА РОБОТИ полягає у дослідженні різних підходів до визначення показників ліквідності та уточненні алгоритмів розрахунку показників ліквідності за діючими формами фінансової звітності.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретичною і методологічною основою дослідження є праці вітчизняних фахівців у галузі аналізу ліквідності підприємств, законодавчі акти і нормативні документи Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України з питань методології обліку та аналізу фінансового стану підприємств. При проведенні дослідження використано методи аналізу та синтезу, логічного узагальнення, формалізації, метод відносних величин.

РЕЗУЛЬТАТИ

При аналізі літературних джерел виявлено, що відносними показниками ліквідності, що найбільш часто застосовуються, є: коефіцієнт поточної лік відності, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності. Найбільш вживаним абсолютним показником є власний оборотний капітал.

Науковці по-різному називають ці показники, що дещо ускладнює роботу аналітика-практика. Власний оборотний капітал (Net Working Capital) називають робочим капіталом, власними оборотними коштами, власними оборотними засобами, чистим оборотним капіталом, чистими оборотними активами, функціонуючим капіталом. Коефіцієнт поточної ліквідності (Current Ratio) називають коефіцієнтом загальної ліквідності, коефіцієнтом покриття, загальним коефіцієнтом ліквідності, коефіцієнтом загального покриття, коефіцієнтом ліквідності третього ступеня. Коефіцієнт швидкої ліквідності (Quick (Acid-Test) Ratio) називають коефіцієнтом проміжної, термінової, суворої, критичної ліквідності, проміжним коефіцієнтом покриття, «кислотним тестом», коефіцієнтом ліквідності другого ступеня. Коефіцієнт абсолютної ліквідності (Absolute Ratio) називають коефіцієнтом ліквідності першого ступеня.

Деякі автори слушно зауважують, що треба звертати увагу не на назву показника, а на його якісний склад. До запровадження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку (далі – НП(С)БО) 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», тобто до І кварталу 2013 р.. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації, затверджений наказом Міністерство фінансів України від 26 січня 2001 р. № 49/121 (далі – Положення № 49/121) надавало розрахунок основних показників ліквідності за старою формою звітності. Положенням № 49/121 можна було керуватись як відправною точкою для аналізу, але після впровадження НП(С)БО 1 думки науковців розділились і зараз аналітик сам має вирішувати, якою формулою користуватись у своїх розрахунках. Дослідимо якісний склад найбільш вживаних показників: робочого капіталу, коефіцієнтів поточної, швидкої та абсолютної ліквідності.

Щодо якісного складу цих показників можна з впевненістю говорити про одне – майже всі автори збігаються у їх короткій характеристиці, а саме:

1) власний оборотний капітал розраховується як різниця між оборотними активами підприємства та його поточними зобов'язаннями або як різниця між величиною перманентного капіталу (суми власного капіталу та довгострокових зобов'язань і забезпечень) і вартістю необоротних активів. Його наявність та величина свідчать про спроможність сплачувати свої поточні зобов'язання;

2) коефіцієнт поточної ліквідності розраховується як відношення оборотних активів до поточних зобов'язань підприємства та показує достатність ресурсів підприємства, які можуть бути використані для погашення його поточних зобов'язань;

3) коефіцієнт швидкої ліквідності розраховується як відношення найбільш ліквідних активів та активів, що швидко реалізуються до поточних зобов'язань підприємства. Цей коефіцієнт відображає платіжні можливості підприємства щодо сплати поточних зобов'язань за умови своєчасного проведення розрахунків з дебіторами;

4) коефіцієнт абсолютної ліквідності обчислюється як відношення найбільш ліквідних активів до поточних зобов'язань. Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, яка частина боргів підприємства може бути сплачена негайно [1, 2, 6, 7].

Порівняння алгоритмів розрахунку основних показників ліквідності за різними джерелами представлені у табл. 1.

Одним з питань, яке ставлять перед собою науковці, є правильність віднесення до тієї чи іншої групи активів необоротних активів, утримуваних для продажу, та груп вибуття (ряд. 1200), а також до груп пасивів статті під назвою «Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття» (ряд. 1700). Відповідно до НП(С)БО 1 для відображення такої інформації передбачено розділ ІІІ активу балансу «Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття» та, розділ IV пасиву балансу «Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття» [3]. Розміщення цих двох розділів порушує принцип класифікації статей активу балансу відповідно до збільшення їх ліквідності та принцип розміщення статей пасиву балансу відповідно до термінів погашення боргових зобов'язань.

Згідно з П(С)БО 27, необоротний актив та група вибуття визнаються утримуваними для продажу у разі, якщо:

1) економічні вигоди очікується отримати від їх продажу, а не від їх використання за призначенням;

2) вони готові до продажу у їх теперішньому стані;

3) їх продаж, як очікується, буде завершено протягом року з дати визнання їх такими, що утримуються для продажу;

4) умови їх продажу відповідають звичайним умовам продажу для подібних активів;

5) здійснення їх продажу має високу ймовірність;

6) період завершення продажу може бути продовжено на строк більше одного року в разі, якщо це обумовлено обставинами, які перебувають поза контролем підприємства, яке продовжує виконувати план продажу [4].

Таблиця 1

Алгоритм розрахунку основних показників ліквідності

Показник	Алгоритм розрахунку, пропоновані різними авторами			
	Ступницька Т.М., Ніколаєва С.І. [6]	Лучко М.Р., Жукевич С.М., Фаріон А.І. [2]	Фещенко О.П. [7]	Косарєва І.П., Сукрушева Г.О., Височіна Л.В., Полупан П.М. [1]
Коефіцієнт поточної ліквідності	ф1 (р.1195 + р.1200) / ф1 (р.1695)	ф1 (р.1195) / ф1 (р.1695)	ф1 (р.1195) / ф1 (р.1695)	ф1 (р.1195 – р.1170) / ф1 (р.1695 – р.1665)
Коефіцієнт швидкої ліквідності	ф1 (р.1195 + р.1200 – р.1100 – р.1110) / ф1 (р.1695)	ф1 (р.1195 – р.1100) / ф1 (р.1695)	ф1 (р.1195 – р.1100) / ф1 (р.1695)	ф1 (р.1195 – р.1100 – р.1110) / ф1 (р.1695 – р.1665)
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	ф1 (р.1160 + р.1165) / ф1 (р.1695)	ф1 (р.1165) / ф1 (р.1695)	ф1 (р.1160 + р.1165) / ф1 (р.1695)	ф1 (р.1165 – р.1160) / ф1 (р.1695 – р.1665)
Власний оборотний капітал	–	ф1 (р.1195* – р.1695**) або ф1 (р.1495 + р.1595 + р.1665*** – р.1095)	ф1 (р.1195 – р.1695)	ф1 (р.1495 – р.1095) або (р.1195 – р.1170 – р.1695 + р.1665)

** – враховується частка витрат майбутніх періодів, яка буде використана впродовж 12 місяців з дати балансу;*

*** – враховується частка доходів майбутніх періодів, яка буде погашена впродовж 12 місяців з дати балансу;*

**** – враховуються доходи майбутніх періодів в частині понад 12 місяців.*

Виходячи з цього, необоротні активи і групи вибуття, що утримуються для продажу, які мають бути реалізовані протягом року, автори пропонують віднести до активів, що повільно реалізуються, тобто оборотних активів. Необоротні активи та групи вибуття, що визнаються утримуваними для продажу, період завершення продажу по яких продовжено на строк більше одного року, слід віднести до активів, що важко реалізуються, тобто необоротних активів. Аналогічно, зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття, погашення яких передбачається протягом року, пропонується відносити до короткострокових пасивів, а ті, що будуть погашені у період більше року – до довгострокових пасивів [5]. Однак, оскільки для проведення таких розрахунків недостатньо даних фінансової звітності, то такий підхід не може бути реалізований зовнішніми користувачами.

Отже, узагальнивши різні авторські точки зору на економічний зміст показників ліквідності та враховуючи діючу форму Балансу, пропонуємо наступний розрахунок даних показників (табл. 2).

Таблиця 2

Алгоритм розрахунку основних показників ліквідності, що пропонується

Показник	Алгоритм розрахунку
Коефіцієнт поточної ліквідності	ф1 (р.1195 + р.1200) / ф1 (р.1695 + р.1700)
Коефіцієнт швидкої ліквідності	ф1 (р.1195 + р.1200 – р.1100) / ф1 (р.1695 + р.1700)
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	ф1 (р.1160 + р.1165) / ф1 (р.1695 + р.1700)
Власний оборотний капітал	ф1 (р.1195 + р.1200 – р.1695 – р.1700) або ф1 (р.1495 + р.1595 – р.1095)

Запропоновані алгоритми розрахунку показників ліквідності відображають економічний зміст даних показників та можуть бути розраховані за даними діючої форми балансу без залучення додаткової інформації, що корисно для зовнішніх користувачів фінансової інформації.

ВИСНОВКИ

Аналіз ліквідності є обов'язковою складовою економічного аналізу на підприємстві в умовах ринкової економіки. Однак, незважаючи на те, що після змін до фінансової звітності пройшло вже декілька років, єдиного методичного підходу до розрахунку показників оцінки фінансового стану за діючими формами звітності ще не вироблено. Майже всі науковці однаково характеризують економічний зміст показників ліквідності, однак надають різні методики їх розрахунку, що ускладнює співставлення показників, розрахованих за різними алгоритмами. З метою вирішення даної проблеми авторами було розроблено алгоритм розрахунку основних показників ліквідності, який відображає їх економічний зміст та може бути використаний не лише внутрішніми, а й зовнішніми користувачами фінансової звітності. У подальших дослідженнях варто спрямувати увагу на визначення нормативних діапазонів даних показників з урахуванням умов функціонування вітчизняних підприємств.

Список використаних джерел

1. Косарєва І.П., Сукрушева Г.О., Височіна Л.В., Полу-

пан П.М. Навчальний посібник з виконання фінансового аналізу суб’єктів господарювання в умовах трансформації фінансової звітності. Харків, 2015. 172 с.

2. Лучко М.Р., Жукевич С.М., Фаріон А.І. Фінансовий аналіз. Тернопіль, 2016. 304 с.

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13 (дата звернення: 09.06.2018).

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність». URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1054-03 (дата звернення: 09.06.2018).

5. Рубан Л.О. Особливості аналізу фінансового стану підприємств за сучасною формою балансу. Вісник Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут». 2015. № 26(1135). С. 103-107.

6. Ступницька Т.М., Ніколаєва С.І. Вплив структурних змін форми № 1 «Баланс» на аналіз ліквідності підприємства // Економіка харчової промисловості. 2014. № 3. С. 75-79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2014_3_18 (дата звернення: 09.06.2018).

7. Фещенко О.П. Розрахунок показників фінансового стану господарських товариств з урахуванням нових форм фінансової звітності. Бізнес Інформ. 2015. № 2. С. 229-236. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2015_2_39 (дата звернення: 09.06.2018).

References

1. Kosarieva I.P., Sukrusheva H.O., Vysochina L.V., Polupan P.M. A manual on the financial analysis of business entities in the context of the transformation of financial statements. Kharkiv, 2015. 172 p. (in Ukrainian)

2. Luchko M.R., Zhukevych S.M., Farion A.I. Financial analysis. Ternopil, 2016. 304 p. (in Ukrainian)

3. National Accounting Standard 1 "General Requirements for Financial Statements". URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13 (application date: 09.06.2018). (in Ukrainian)

4. Accounting Standard 27 "Non-current Assets Held for Sale and Discontinued Activities". URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1054-03 (application date: 09.06.2018). (in Ukrainian)

5. Ruban L.O. Peculiarities of the analysis of the financial condition of enterprises according to the modern form of balance. Herald of the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute". 2015. № 26(1135). pp. 103-107. (in Ukrainian)

6. Stupnytska T. M., Nikolaieva S. I. Influence of structural changes of form №1 "Balance" on the analysis of the company's liquidity // Economy of the Food Industry. 2014. № 3. P. 75-79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2014_3_18 (application date: 09.06.2018). (in Ukrainian)

7. Feshchenko O.P. Calculation of indicators of the financial condition of economic partnerships taking into account new forms of financial reporting. Business Inform. 2015. № 2. pp. 229-236. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2015_2_39 (ap-plication date: 09.06.2018).